

сприятливими для вкладення в них капітальних і людських ресурсів. Успіхи, які досягаються країною, значно залежать від освіти і працевлаштування її талановитих представників. Останнє має як галузеву, так і територіальну визначеність. Географічне розміщення та концентрація відіграють величезну роль, посилюючи внутрішню конкуренцію, спеціалізуючи ресурси і сприяючи їх найбільш продуктивному використанню, і тим самим, створюючи можливість для глобальної зовнішньої економіки.

Література: 1. Линдерт П. Экономика мирохозяйственных связей: пер. с англ. / общ. ред. и предисл. О. В. Ивановой. - М.: Прогресс, 1992.- 520 с. 2. Портер М. Конкурентные преимущества стран. - Конкуренция. М.: Вильямс, 2003. С. 162. 3. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран. М., 1993. С. 24 4. Linder S.B. An Essay on Trade and Transformation. New York: John Wiley and Sons, 1961 5. Porter Michael E. The competitive advantage of nations. N.-Y., 1990. P. 25.

*Дишлюк С.М.,
кафедра бухгалтерського обліку та аудиту НУС,
м. Умань, Україна*

ЕКОЛОГО–ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ

Стратегія ведення сільськогосподарського виробництва в умовах ринкових відносин, де земля є одним із основних факторів вкладення коштів з метою отримання прибутку, передбачає визначення пріоритетності напрямів господарювання. В рослинництві такими напрямками є вибір культур, вирощування яких дає можливість отримувати максимальну віддачу від вкладених коштів, за умови збереження земельних ресурсів від деградації.

Сьогодні ріпак є високоліквідною сільськогосподарською культурою в аграрному виробництві. За даними Держстату України у 2011 році рентабельність виробництва ріпаку у сільськогосподарських підприємствах становила 32,1 % при 1750 грн. прибутку на 1 га зібраної площі. Тоді як рентабельність національного сільськогосподарського виробництва в цілому склала 27,0 %; рентабельність виробництва зернових та зернобобових культур становила 26,1 %, а прибуток на 1 га зібраної площі досяг 1100 грн. З 2004 по 2011 роки за рівнем рентабельності виробництва серед основних олійних культур України ріпак був лідером, інші 4 роки – посідав соняшник, окрім того, це є дві найприбутковіші сільгоспкультури національного землеробства.

Ріпак є одним із кращих попередників для більшості сільськогосподарських культур, особливо для озимої пшениці. Вирощування зернових культур після ріпаку забезпечує приріст врожаю 4-8 ц /га та зниження виробничих витрат на 130-150 євро/га, що фактично без додаткових вкладень підвищує ефективність всієї галузі рослинництва [2]. Озимий ріпак займає одне із чільних місць серед культур-попередників з найбільшою тривалістю періоду, який залишається сільгоспвиробнику від збирання до сівби. Крім цього завдяки раннім строкам збирання врожаю дозволяє виробнику одержати «ранні» кошти для ведення подальшої господарської діяльності.

Висока поглинаюча здатність потужної кореневої системи культури, зменшують ризики вимивання шкідливих для людського організму нітратів і забруднення ними підземних та поверхневих вод [2]. Мінералізовані після вегетації кореневі рештки ріпаку утворюють так званий біологічний дренаж, та придатний частково повертати органіку в ґрунт, підвищуючи його родючість. Використання ріпаку у сидератних посівах підвищує продуктивність сівозміни на 20 %. Ефективністю заорювання зеленої маси ріпаку еквівалентне внесенню 20 т/га органічних добрив [1]. Щільний листовий покрив ріпаку пропускає на поверхню ґрунту лише 9 % сонячного світла, та пригнічуючи ріст бур'янів, з однієї сторони надає можливість товаровиробнику заощаджувати фінансові ресурси на придбанні дорогих гербіцидів, з іншого – знижується дія негативного екологічного навантаження від застосування хімічних засобів захисту рослин, щільність листового покриву захищає ґрунт від непродуктивного випаровування води, запобігає розвитку водної і вітрової ерозії. Натомість науковці пропонують застосувати здатність накопичування важких металів та радіонуклідів у стеблах ріпаку для рекультивації радіоактивно забруднених земель Чорнобильської зони. Посіви ріпаку можуть виконувати функцію «зелених легень». Один гектар посіву ріпаку озимого виділяє 10,6 млн. л кисню, та ставить цю культуру на друге місце після цукрових буряків – 15 млн. л, при тому що гектар лісу виділяє лише 4 млн. л кисню [2;5].

При вирощуванні ріпаку дуже сприятливе співвідношення між споживанням (input) і виходом енергії (output) та становить 1:2,25, тоді як для цукрових буряків це 1:1,63; для пшениці – 1:1,14 [5, с.23]. Внаслідок здороження енергетичних ресурсів, виробництво біопалива з ріпакового зерна зміцнить конкурентоспроможні позиції національного виробника, а також сприятиме створенню нових робочих місць, частково вирішуватиме проблему сезонності праці у сільському господарстві. Виробництво та створення стратегічних запасів такого виду енергії дає країні певний політичний і тимчасовий вигравш на випадок раптового перебою постачання традиційних видів енергоносіїв. При згорянні біопалива в атмосферу виділяється вуглекислого газу рівно стільки, скільки спожила рослина протягом вегетації, або у 6 разів менше ніж при використанні звичайного пального, також зменшується викид сірки у 40 разів У продуктах згоряння біопалива на 22,5% менше шкідливих вуглеводнів, на 14,6% – оксидів азоту і майже на 50% – сажі. У разі попадання у ґрунт або воду біодизельне паливо протягом 25-30 днів практично повністю розпадається й не завдає екологічної шкоди [3].

Побічним продуктом біопаливного виробництва є цінний корм для вирощування сільськогосподарських тварин, що містить до 37% білку та майже 10% олії. Це відкриває нові можливості для розвитку галузі тваринництва та вирішення внутрішньонаціонального питання забезпечення м'ясомолочною продукцією. Слід також відмітити, що сприятлива кон'юнктура світових цін на ріпаківий шрот дозволить сформуванню нового джерела надходження в державу валютних ресурсів, зміцнюючи економічні позиції України на світовому ринку. Другим важливим побічним продуктом при переробці насіння ріпаку на біодизель є гліцерин, що використовується для виробництва технічних миючих засобів, а у сполученні з фосфорною кислотою з нього отримують доброякісне фосфорне добриво. Після глибокої очистки гліцерину отримують сировину для косметологічних і фармацевтичних виробництв, та отримують сульфат калію, що використовується як добриво.

З технічної ріпакової олії виготовляють гідравлічні і мастильні оливи, охолоджуючі мастила і спеціальні масла для змащування деталей збиральних машин, антикорозійне мастило, мастила для видалення іржі і пилезатримування в зерносковищах; моторні і трансмісійні оливи; препарати захисту рослин, лаки, фарби, пластмаси – що легко розкладаються; метиловий ефір, жирні кислоти, мила, спирт, ефіри та аміни [5, с.54]. Через швидкий хімічний розклад біогенних мастил – актуалізує їх застосування на водному та річковому транспорті, у сільському господарстві та на об'єктах харчової промисловості, що зменшує ступінь ризику від екстремальної дії традиційних вуглеводнів. Харчова ріпакова олія є цінною сировиною для виготовлення бутербродного масла, маргарину, майонезу, консервів, маринадів, різних харчових приправ. Завдяки унікальним біологічним властивостям споживання ріпакової олії нормалізує кров'яний тиск, сприяє зменшенню ризику тромбоутворення, знижує вміст холестерину в крові, ефективно запобігає серцево-судинним захворюванням, стимулює захисні функції організму.

Із соломи ріпаку можна виготовляти папір, целюлозу, целюлозно-стружкові плити. Вихід паперу-напівфабрикату становить 49 - 50%, одна тисяча гектарів ріпакового поля може дати близько двох тисяч тонн паперу [4, с. 46].

Даний аналіз надає підстави стверджувати, що впровадження ріпаку у виробництво супроводжується не лише вагомими економічними зисками для товаровиробників та національного господарства, а й значним екологічним ефектом у сенсі збереження ґрунтів від деградації та зменшення антропогенного навантаження на оточуюче середовище.

Література: 1. Артемов И. Роль севооборотов с сидератами в биологизации земледелия / И. Артемов, С. Манаенков // Кормопроизводство. – 2007. – № 12. – С.20-21. 2. Каленська С.М. Продовольча та технологічна безпека за вирощування олійних культур на біопаливо / С.М. Каленська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України . – К.: – 2009. – Вип.141. – С.46-54. 3. Марков І.Л. Приваблива альтернатива / І.Л. Марков // Агросектор. – 2006. – № 2. – С. 24-26. 4. Супіханов Г.Б. Формування кон'юнктури ринку ріпаку: [монографія] / Г.Б. Супіханов // К.: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2003. – 140 с. 5. Шпаар Д. Рапс и сурепица (Выращивание, уборка, использование) / Под общей редакцией Д. Шпаара. – М.: ИД ООО «DLV АГРОДЕЛО», 2007 – 320 с.